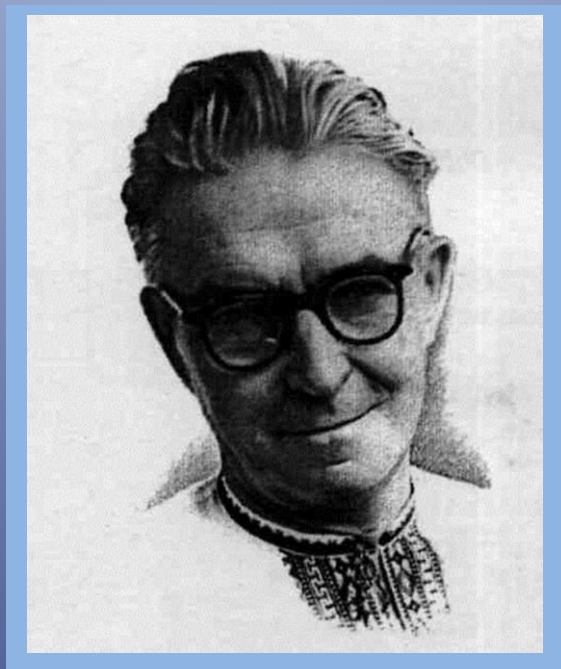

**Центральна міська бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича**

**Борис Антоненко-
Давидович – творчість
ціною втраченого життя**

До 115-ї річниці від дня народження

Краєзнавчий бібліографічний нарис

Ромни - 2014

Борис Антоненко-Давидович – творчість ціною втраченого життя [Текст]: краєзнавчий бібліографічний нарис / центральна міська бібліотека для дорослих ім. Бориса Антоненка-Давидовича; укладач провідний бібліограф МЦБС В. І. Салогуб. – Ромни, 2014.

З багатьох причин ім'я талановитого письменника з надзвичайно широким діапазоном творчих інтересів, із розмаїтою мистецькою палітрою Бориса Дмитровича Антоненка-Давидовича донедавна було мало знайоме сучасному читачеві. Більшість творів автора не видавалися протягом кількох десятиліть, а саме ім'я піддавалося анафемі з суворою заборонаю навіть згадувати. І це про видатного письменника, новеліста і публіциста, критика й перекладача, майстра психологічної прози, одного з найкращих знавців рідної мови, справжнього чарівника слова, автора понад двох десятків оригінальних книжок. Краєзнавчий бібліографічний нарис, присвячений 115-й річниці від дня народження письменника, ім'я якого з честю носить центральна міська бібліотека, містить короткі біографічні дані, автобіографію, перелік видань, бібліографічний огляд та бібліографічні дані. Видання буде корисним бібліотечним працівникам, школярам та студентам, всім, хто не байдужий до минулого свого краю.

НАША АДРЕСА:

Центральна міська бібліотека
для дорослих ім. Бориса
Антоненка-Давидовича
вул. Коржівська, 94
м. Ромни
Тел. 5-31-53
Ел. адреса: library-romny@ukr.net

1899 — 1984

Ми не обираємо час, у якому живемо, час обирає нас...

... Література наша — це не шлях до легкої слави, не спосіб заробітку і не розвага на дозвіллі, а чесне служіння народові, народному ділу, народній ідеї.

Б. Антоненко-Давидович

Це не порожні слова. Це його ідейно-творче кредо. Він ніколи не відступав від нього. Він ішов з ним завжди крізь усе своє довге, тяжке і трагедійне життя. Вже порівняно недавно, після всіх своїх смертельних пригод у сталінських концтаборах, Борис Дмитрович у своєму автобіографічному нарисі (1967) писав: «Я не замислювався і не замислююся над питанням про своє місце в українській літературі: це справа критиків, літературознавців і читачів. За всіх часів і обставин мене бентежило і бентежить тільки одне: писати так, щоб у якійсь мірі мати підставу сказати своїй музі Шевченковими словами:

Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли: у нас нема

Зерна неправди за собою.

Бо в цьому, незалежно від діапазону й калібру письменницького хисту, є найбільша моральна і творча втіха кожного мистця».

Протягом кількох десятиліть його твори не видавалися й не перевидавалися. А йдеться ж бо про романіста й повістяра, новеліста й репортера, живописця й публіциста, талановитого майстра психологічної прози, одного з кращих знавців рідної мови, автора понад двох десятків оригінальних книжок...

Життєвий та творчий шлях.

Борис Дмитрович Антоненко-Давидович народився 5 серпня 1899 року в с. Засулля у передмісті Ромен Полтавської губернії (нині місто Ромни Сумської області) у родині машиніста-залізничника. Закінчив Охтирську гімназію. Навчався на природничому відділі фізико-математичного факультету Харківського університету, на історико-філологічному факультеті Київського університету та Київського інституту народної освіти, проте через матеріальні нестатки, безперервну зміну влад, численні арешти в 1922-1923 рр. вищої освіти так і не здобув: довелося це робити самотужки, «читаючи в бібліотеках та з великої книги життя».

За студентських часів працював санітаром-дезінфектором, учителем, з 1920 по 1921 рік завідував Охтирською повітнародсвітою, пізніше вчителював, завідував відділом культури й мистецтва в газеті "Пролетарська правда", був відповідальним секретарем, а по суті редактором журналу "Глобус", художнім редактором Київської кінофабрики, потім перейшов на літературну роботу як прозаїк, перекладач, стиліст і редактор.

Працював під псевдонімами Богдан Вірний, Антонечко Б., Петро Котик.

На початку 1920 р. став членом Української комуністичної партії (УКП), у травні 1920 р. перейшов до КП(б)У, проте через неприйняття НЕПу і невдоволення практикою розв'язання компартією національного питання вийшов із неї і восени 1921 р.

знову повернувся до УКП. Переконавшись, що діяльність УКП безперспективна, у жовтні 1924 р. вийшов із партії і назавжди відійшов від партійної діяльності.

Писати пробував ще в гімназії російською мовою. Кілька його віршів було надруковано в журналі "Ученик" (Санкт-Петербург), а в Охтирській гімназії журнал "Школьный луч" (1916) опублікував нарис "Моя поездка на Кавказ". Українською мовою дебютував у 1921 р. низкою публіцистичних статей в Охтирській пресі. Перше оповідання "Останні два" з'явилося в 1923 р. у київському журналі "Нова громада", потім твори Антоненка-Давидовича друкувалися переважно в "Новій громаді", харківському "Червоному шляху" та київському журналі "Життя й революція".

Того року в «Червоному шляху» (№ 8) побачила світ драма «Лицарі абсурду», а 1926 р. — збірка оповідань «Запорошені силуети».

Був членом літературних організацій "Аспис", "Ланка" ("Марс").

Названі твори засвідчили, що в літературу прийшов письменник самобутній, талановитий, суворий реаліст із гострим поглядом на життя і з чималою дозою здорового критицизму, іронії та скепсису в змалюванні дійсності. Він постає автором дошкульним і інтелектуально роздратованим. Замість поступу до «світлого майбутнього» письменник раз у раз помічає, як «звідусіль стирчать злидні, безвихідь і якась не пройдена, тупа жорстокість застиглого життя» (новела «Окрилені обрії»). На цій підставі критики звинувачували молодого прозаїка у всіх смертних гріхах, чіпляли до його імені всілякі налички, докоряли в «ізмах». Та письменник ніби й не зважає на ті докори критики. Сповнений творчих задумів, він береться до творів масштабніших, прагне художньо дослідити вплив революційних перетворень на людину та її подальшу долю.

У повісті «Смерть» (вперше побачила світ у журналі «Життя й революція», 1927, № 10—12) Б. Антоненко-Давидович прагнув ще глибше, конкретніше дослідити й показати ту «незбагненну» більшовицьку силу й джерела її утвердження. Повість була значною подією в літературному процесі 20-х років, завдала письменникові багато прикрощів і, з-поміж інших факторів, спричинилася до двадцятирічних його поневірянь. Понад шість десятиліть пролежала вона у спецсховах і лише 1989 р. знову побачила світ.

У художніх творах, картинах та літературних репортажах Б. Антоненка-Давидовича 20-х — початку 30-х років багато місця приділено національному відродженню. Важко знайти серед них такі, де б у тій чи іншій площині не порушувалась ця гостра, болюча й вічно жива проблема. З виходом у світ збірки репортажів «Землею українською» (1929) на письменника знову впали звинувачення, політичні переслідування. Критики докоряли йому за те, нібито він «хворіє» на «перебільшений національний бзик», який у нього «домінує над усім», буцімто автор «засліплений націонал-шовінізмом», «неприкритим зоологічним націоналізмом» (А. Клоччя), тощо.

Масові арешти творчої інтелігенції, самогубство М. Хвильового та М. Скрипника глибоко вразили Б. Антоненка-Давидовича й були сприйняті ним як свідомий і цілеспрямований наступ на українську літературу й культуру. Шельмування його самого, заборона друкувати роман-трилогію «Січ-мати», повернення з видавництва «ЛІМ» роману «Борг» для докорінної переробки — все це пригнічувало. І морально й матеріально його життя стало нестерпним. Мусив тимчасово виїхати з України до Алма-Ати, де працював в Держкрайвидаві редактором художнього сектору.

2 січня 1935 р. Антоненка-Давидовича було заарештовано в Алма-Аті й привезено під конвоем до Києва, арештові передувало цькування у пресі за повість "Смерть", у якій ішлося про неможливість для українця поєднати чесність перед своїм народом і вірне служіння РКП(б) та КП(б)У, зображено процес витравлення національної свідомості в українській інтелігенції, а за збірку

репортажів "Землею українською" інкриміновано "зоологічний націоналізм". У вересні 1935 р. слідчі військового трибуналу Київського військового округу звинуватили Антоненка-Давидовича в націоналізмі та контрреволюційній діяльності як члена УВО, що цілком поділяв її програму і тактику. За цим сфабрикованим звинуваченням Антоненка-Давидовича засудили на 10 років позбавлення волі у концтаборах ГУЛАГу, згодом (у 1937) додано ще 10 років БМЛАГу, де письменник пройшов усі кола табірної пекла.

У 1947 р. письменника звільнено з ув'язнення, а в 1948 р. Антоненко-Давидович нелегально повернувся в Україну і став працювати фельдшером у лікарні с. Білий Рукав на Вінниччині. Але 6 липня 1951 р. його без суду, на підставі рішення "трійки", як "повторника", було вивезено вже на довічне заслання до Красноярського краю під нагляд органів державної безпеки.

У 1956 р. постановою Верховної Ради СРСР Антоненка-Давидовича було реабілітовано. У 1957 р. він повернувся до Києва, а відтак і до літературної праці. Це був вельми плідний для нього період. Уже наступного року він вирушає в мандри по Україні й свої подорожні враження втілює у збірках репортажів «Збруч» (1959) та «В сім'ї вольній, новій» (1960). У 1963 р. в Києві він опублікував роман "За ширмою", у якому, за власним зізнанням, хотів нагадати молодому поколінню про його обов'язок перед батьками. Твір переріс цей задум — образ матері сприймається як символ України, і роман став помітним явищем у літературному процесі 60-х років.

Ідейний задум твору автор з притаманною йому скромністю визначив як бажання «нагадати молодому поколінню про його обов'язки до своїх батьків, а разом з тим торкнутися деяких родинних проблем». Письменник талановито розкрив безмежну материнську любов і трагедію сина, котрий надто пізно усвідомив свою байдужість і відтоді прагне бодай якоюсь мірою спокутувати свою провину.

Ідейно-художня концепція і позиція автора чіткі й недвозначні. А тим часом з виходом у світ роману «За ширмою» з уст офіційної

критики за інерцією тих сумнозвісних часів на адресу Б. Антоненка-Давидовича знову посипалися докори й звинувачення у «зраді життєвої правди», «фальшивості письменницьких концепцій», «подвійному дні» тощо.

Цікавими виявились і табірні нотатки в «захальвному» зшитку: з них народилася збірка «Сибірських новел», що багато років маринувалася в шухляді, про їх публікацію в роки стагнації годі було й думати. Лише 1989 р. весь цикл побачив світ. Це невігдані оповіді, написані переважно від першої особи. Тут — ціла низка неповторних людських доль і характерів, іноді винятково колоритних, виписаних майстерно, з повагою і співчуттям до людей порядних і чесних.

Кращі твори письменника — це яскраві зразки реалістичної прози. Характерна риса його як художника — глибоке проникнення в потаємні куточки психіки персонажів, переконлива мотивація їхніх дій і вчинків, пильна увага до тонких порухів і нюансів у змінах людського настрою. В його творах органічно поєдналися, здавалося б, несумісні риси: суворий реаліст і непоправний романтик. А ліричний струмінь і теплий смуток, якими пройняті майже всі твори письменника, надають їм особливої тональності, мова його творів чиста й добірна.

У роки брежнєвсько-суловського застою Б. Антоненко-Давидович і далі дратував офіційну критику, ненавидів брехню й лицемірство самовдоволених сибаритів і мав мужність говорити правду в очі. За це письменника безжально й безкарно цькували, принижували, не давали змоги протягом років надрукувати жодного рядка, змушували животіти на скромну пенсію. Отже, терновий вінок був покладений на чоло майстра слова ще задовго до смерті 9 травня 1984 р. Про смерть Антоненка-Давидовича не було навіть некролога — тільки скупе, із 17 слів, повідомлення в "Літературній Україні". Творчість і громадянська позиція письменника мали великий вплив на дисидентський рух 60—80-х років, його постать символізує протистояння тиранії та русифікації. З повним правом трагічну постать Б. Антоненка-Давидовича можна віднести до «задушеного

відродження». І лише в незалежній Україні гідно було поціновано життєвий і творчий подвиг митця: присуджено Державну премію імені Т. Г. Шевченка 1992 р. за збірку художньої прози «Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки».

Антоненко-Давидович був глибоко переконаний, що, пишучи про людину, письменник повинен не лише пам'ятати про людське в людині, а й знайти людину там, де вона не помітна пересічному читачеві. «Для цього не треба уподібнюватись Діогенові, шукаючи істину з ліхтарем удень, досить бути письменникові самому людяним, спостережливим і правдивим. Бо література – то правда, без правди нема справжньої літератури».

Автобіографія - Про самого себе

Якби 5 серпня 1899 року я не являв собою лише клубок м'яса й нервів, наділений від природи самим тільки інстинктом, я відчув би, що народився на межі двох великих століть. Позад мене здалека відлунювало Шевченкове слово й будило з летаргії мій край, десь у Петербурзі гримнув був міністр Валуєв: "Не было, нет й быть не может!", та на сцену історії вже виходив пролетаріат, і вже на обрії громадилися хмари першої революційної бурі 1905 року. Але навколо, в Ромні, а тим більше в його передмісті Засуллі - була тиша. Для мене, немовляти, це була первозданна тиша світу, для вдумливих дорослих - антракт після увертюри XIX століття.

Далі будуть великі катаклізми, що потрясуть не тільки стару хату під стріхою в Засуллі, де я оце народився, - потрясуть увесь дотеперішній світ, а тим часом у невеликій засульчанській хаті було тихо, і радість баби Олени та її доньки Юлії, що народився хлопець, а не дівчина, затьмарювали велика рахітична голова первістка і його частий плач.

Рід матері, Юлії Максимівни Яновської походив із Сорочинець, і на цій підставі її старші брати, мої дядьки, запевняли згодом мене, ніби вони з роду Гоголя, теж Яновського й теж з Сорочинець. Якщо це й мало щось спільного з правдою, то не інакше як у тій формі

споріднення, про яку в народі кажуть - десята вода на киселі. Я не надавав ніякого значення цій генезі, бо мене більше цікавив батьків рід, де, з оповідань діда Олександра, якийсь наш предок, козак Антоненко, визначався такою фізичною силою, що голіруч задавив циганського ведмеда, який вийшов з послуху свого господаря й, замість показувати всякі свої штуки, став трошити тин у Антоненковому дворі. Вражені односельці прозвали силаня Давидовичем, що стало йому спочатку за вуличне прозвисько, а далі приросло до офіційного прізвища. Шкода тільки, що рід завзятого козарлюги Антоненка-Давидовича здрібнів після скасування козацтва й перевівся на попівський, а десь у середині XIX століття один із нащадків, зачучверілий пописько під Тернами, з волі харківського архієрея змінив навіть своє українське прізвище на "культурніше" - Давидов. Через це в біографічних довідках про мене писалося, ніби Давидов - це моє справжнє прізвище, тоді як Антоненко-Давидович лише літературний псевдонім. Насправді ж я просто повернув собі в громадянському житті й у літературі прізвище моїх далеких, але близьких мені духом предків.

З гіркою посмішкою, але водночас і з землячим болем та ніжною любов'ю згадую свого батька Дмитра Олександровича Давидова - невдачу й фантазера. Дід Олександр дуже бідкався з ним, бажаючи вивести свого сина, якщо не на попа, яким сам був у Недригайлові, то бодай хоч на диякона, але мого батька тягла нечиста сила до машин і мисливської рушниці. Бачачи, що з ним годі дати раду в Охтирській бурсі, де вчився перед тим і Павло Грабовський, дід з одчаю піддався бланганням сина й пустив його до Круківської залізничної школи, яку той навдивовижу успішно закінчив.

Мій батько дуже швидко засвоював практично всяку механіку. І, може, з нього й вийшло б щось путнє, якби він був хоч трохи серйозніший і щасливіший. Але йому не таланило в житті. Працював у Брянську машиністом пасажирських поїздів і, не з своєї провини чи помилки, вскочив у таку залізничну катастрофу, з якої ледве вийшов живий. Дістав від залізниці через судовий позов три тисячі карбованців відшкодування, до яких дід додав свої дві тисячі в

спадщину, щоб батько "став на ноги", і що з того вийшло? Батько повернувся на Україну й на ті гроші придбав у Охтирці садибу з двома невеликими будинками й флігелем і в компанії ще з одним непевним чоловіком став навіть власником чавуноливарної майстерні та маленького парового млина. Дванадцять робітників, що склали кадри цього "підприємства", ненавиділи грубіяна й шахрая батькового компаньйона й щиро любили по-дитячому довірливого, доброго, але нерозважного мого нетягу-батька. Проте це не завадило їм скласти про нього досить влучну приповідку, яка надовго причепилася до батька: "Перепілок стріляв і в трубу попав". Справді, захопившись можливістю полювати, коли йому заманеться, батько пропадав цілими днями на полюванні, влучно поціляючи то перепелиць, качок і бекасів, то зайців і лисиць. Інколи його несло в мандри, і він, натискаючи на педалі, мчав на велосипеді через гаї та бори, милуючись краєвидами Охтирщини.

В душі він був мрійник і поет. Недарма ж бо я, нишпорячи колись між старими журналами, знайшов зошит з його наївними віршами російською мовою, якими батька пронесло в Тихому та Індійському океанах, коли його, хворого на ревматизм солдата, повезли з Владивостока до Одеси не сухоходом, а водою на пароплаві майже навколо світу. Батько таївся з своїм "гріхом", про який не знала навіть мати, і я, хлопчак тоді, не викрив таємниці навіть самому батькові. Ну хіба ж можна було з такою лірично-непрактичною вдачею бути власником будь-якого підприємства!

До майстерні й млинка батько лиш коли-не-коли навідувався, щоб глянути, чи вони стоять ще, а за одним заходом і допомогти котромусь із робітників, якщо треба було фізичного напруження. Керування справами перебрав на себе зух-компаньйон, якому батько цілком довірився, дарма що підприємство, працюючи на повний хід, давало чомусь самі збитки. Кінчилося це тим, що через три роки батько збанкрутував, тоді як компаньйон та мірошник у млині тихенько розжилися...

Ледве здихавшись тих клятих майстерні та млина, що обернулись йому на пастку, батько став, як казали про нього, - в боргу, як у

шовку, й мусив поповнити собою нечисленні лави охтирського робітництва. Працював у Охтирці монтером на електростанції, а далі, коли в місті повідкривалися перші, як звалися тоді, синематографи, оті всякі "Чари" та "Ліри", - кіномеханіком. Він зненацька здивував охтирян на повітовій виставці художнім випалюванням на дереві, за що дістав навіть премію, хоч ніколи досі не брався за таку роботу; перший у Охтирці навчився їздити на мотоциклі й мріяв стати шофером, але тут мати рішуче супротивилася: будвши практичною, вона добре знала, що батько безплатно возив би своїх численних приятелів і знайомих і замість заробітку йому лишався б тільки пшик.

Кінчив батько тим, що, попавши 1915 року на війну, добрав способу, перебуваючи в тилівій частині досить далеченько від передових позицій, пропасти безвісти. Для мене й матері так і лишилася загадкою його загибель невідомо де й чому. По собі він лишив тільки борги, на сплату яких мати продала садибу з домами, перейшовши зо мною в одну кімнату на квартиру.

Я рано став розуміти батька, та чи не за ті ж хиби й невдачі гаряче любив його бентежною, співчутливою любов'ю, успадкувавши від нього і мандрованість, і пристрасть до полювання, і мрійність, і частково його життєві невдачі. В душі я прощав йому легковажність, через яку наша маленька сім'я, де я був одинак, часто перебивалася в нестатках, з болем я намагався не помічати ні глузливих кпинів, ні іронічних посмішок статечних обивателів на адресу мого батька, ні сліз матері, яка часто дорікала йому, марно бажаючи, щоб і в нас було по-людському.

Нещаслива доля випала й їй, моїй матусі, - мати клопіт з двома дітьми, з яких одною дитиною був я, а другою неборака-батько. Її практичний розум, вихований ще у великій сім'ї засульчанської баби Олени на ощадності й поміркованості, ніяк не міг збагнути й мого мрійництва та нерозважності, а також ранніх нахилів перебирати міру. Певно, я не раз видавався їй каченям, якого, на подив собі висиділа простодушна квочка замість сподіваних курчат. Та я був її єдиною дитиною, і материне серце кралося від жалю, а то й розпачу,

коли вона бачила, як мене тягло на широку воду. Уявляю, що зазнала вона, самотня бідолаха, коли дужі хвилі, поза моєю волею, підхопили мене й понесли в безвість... Що було їй робити, коли вона, полохлива, боялася навіть тихої води!

Отак, бігаючи, як квочка, край берега, вона марно виглядала мене до самої смерті під час фашистської окупації Києва. Ні я не знаю, де її могила й які були її останні хвилини на землі, ні вона, вмираючи, не знала, чи я ще десь живий...

Тільки перший рік свого життя мені випало прожити на Україні, в Ромні, бо наша маленька сім'я мусила переїхати на місце роботи мого батька - до Брянська. Через те перші дитячі враження й мова були російські. На все життя зберіг я теплі спогади про батькових брянських товаришів і їхні російські пісні та глибоку задуму Брянського бору, і та зрозуміла мені й дорога Росія, так би мовити - Росія в Росії, назавжди залишилася часткою мого раннього дитинства й ніби часткою самого мене.

Та мені випало в житті спізнатися й з другою дореволюційною Росією - Росією на Україні, коли мене, шестилітнього хлопчика, батьки перевезли в Охтирку. Я швидко опанував українську мову від вуличних хлопчаків, але мусив старатися забути її в Охтирській гімназії, куди, напружившись, віддав мене батько. Тут не тільки не було ходу українській мові, але навіть український акцент вибивали з нас, гімназистів, дбайливі вчителі. Мене це мало гнітило, бо я добре знав російську мову ще з Брянська, але почуття образи й протесту до тої офіційної Росії в Охтирці, що спиралася на школу, церкву й поліцію, рано ввійшло в мою душу.

Навесні 1917 року я досить посередньо закінчив Охтирську гімназію й восени подався до Харкова добувати вищу освіту. Не інакше як тільки копіюючи тургенєвського Базарова, я вступив на природничий відділ фізико-математичного факультету Харківського університету, але швидко побачив, що помилився. Якщо я охоче вивчав анатомію, зоологію та фізику, то до ботаніки ставився байдуже, а за хімію навіть не взявся. Натрапив на своє лиш через рік, перевівшись на історико-філологічний факультет Київського

українського університету, відкіля, після радянської реформи вищої освіти на Україні, опинився в Київському інституті народної освіти. Вчитися у вищій школі за тих ворохобних часів було важко, я не мав анізвідки матеріальної допомоги, отже, треба було заробляти на прожиття й учитися, а до того ж часті зміни влад на Україні раз у раз одривали мене від навчання. Закінчувати вищу освіту довелося мені самотужки - читаючи в бібліотеках та з великої книги життя.

Писати почав рано. Десь чи не з другого класу гімназії став віршувати російською мовою, і кілька моїх віршів було надруковано під прізвисьмом Б. Давидов у єдиному на всю Російську імперію юнацькому журналі "Ученик", за що мене в класі продражнили поетом. Гімназичні вчителі знали про мою літературну сверблячку та перші друковані успіхи, але поставилися до них без усякого захоплення: викладач російської мови, мабуть, щоб я не дуже заносився, тільки зрідка ставив мені за письмові роботи четвірку, а математик, не схвалюючи моєї холоднечі до чисел і мір, вважав за потрібне тримати мене в чорному тілі. Після дитячих віршових вправ я на якийсь час утихомирився, щоб у останніх класах гімназії писати фейлетони на учнів та вчителів. Вони мали успіх у тих і тих, а в листопаді 1916 року в гімназичному друкованому журналі "Школьный луч" вміщено мого нариса "Моя поїздка на Кавказ". Це була моя перша більш-менш серйозна прозова річ, що стала ніби прообразом у дальшому того літературного репортажу, що склав згодом мої книжки "Землею українською" та "Збруч".

1920-1921 року мені випало завідувати Охтирською повітовою народною школою. Я мало держався свого "комісарського" кабінету й більше крутився по школах, дитячих будинках і садках, терся між селянами й ходив з рушницею в загоні ЧОПу проти Махна та місцевих повстанських ватаг, збирав продрозкладку й провадив вибори до Рад. У проміжках між тим усім я складав разом з іншими, подібними до мене ентузіастами й романтиками революції, плани перебудови народної освіти, позначені не тільки ірреальністю, а часом і просто фантастикою. Сила гострих вражень від тих полум'яних бурхливих літ, коли, здавалося, сам час зірвався з

віковичної колії і помчав через вибоїни, вирви й яри, знову штовхнула мене взятися за перо. Я написав тоді драму "Лицарі абсурду" й низку оповідань, з яких більшість увійшла пізніше до моєї першої книжки "Запорошені силуети" (1925). Але в драматургії мені не повелось: хоч "Лицарів абсурду" надруковано в "Червоному шляху" (єдиному тоді грубому журналі) й вони вийшли навіть окремою книжкою, їх охоче ставили наші аматори й драматичні робітничі гуртки в Канаді, але великі радянські театри цуралися моєї п'єси через її малосценічність. Незабаром я й сам зрозумів, що з драматургії мені ні хліба не їсти, ні, поготів, заживати слави.

Зате в прозі я швидко поступав уперед. У червні 1923 року в київському журналі "Нова громада" надруковано моє перше оповідання "Останні два", що й поклато початок моїй діяльності як українського письменника. Я жив тепер у Києві, передо мною були інші об'єкти спостереження, тягло вже до ширших полотен, я став вибиватися на власну творчу путь, звільняючись від впливів Васильченка й Винниченка, помножених на російського Достоєвського. Та ще довго я писав за рахунок своїх охтирських вражень. І в повісті "Смерть", і частково в незакінченій трилогії "Січмати" я виводив охтирський типаж і використовував сцени, що бачив у Охтирці на великій арені життя. Охтирка довго правила мені за творчий клондайк з невичерпними покладами сюжетів і типажу. Воднораз чи не Охтирка визначила нарешті мою манеру письма: тиха, мальовнича Ворскла, романтика минувшини й перших революційних бур надали моєму перу ліризму, а калейдоскоп міських диваків і сільських "малахольних" привчили бачити між серйозним і смішне, спинятися на гумористичних сторонах людського життя-буття, а часом і загострювати своє перо до сатири.

Я ніколи не покладався на літературний гонорар як на джерело існування, він видавався мені скоріше премією за наднормову роботу у вільний час. Через те працював учителем української, російської та німецької мов, викладав українську й російську літератури, секретарював у редакціях, редагував чужі твори й переклади, дещо й сам перекладав з російської та німецької.

2 січня 1935 року надовго обірвалася моя літературна робота. З незалежних від мене причин я опинився в таких обставинах, коли про літературу годі було й думати. Мені довелося побувати тоді землекопом і шахтарем, слюсарем і бухгалтером, фельдшером і секретарем суворого начальника. У секретарі я попав після кайла й лопати випадково: високому начальникові, що ненароком дізнався про моє існування, заманулося прикрасити свою канцелярію письменником. Цей начальник над усе любив накази й протоколи, в яких він бачив дзеркало своєї роботи. Він дуже пильнував їх і вимагав, щоб у протоколах неодмінно фіксувалося, хто саме промовляв і що. Я вразив свого принципала тим, що незабаром став подавати йому на підпис чисто написаний протокол одразу ж після засідання. Такої оперативності він ще не бачив і учепився за мене як за рідкісну знахідку. А втім, секрет "оперативності" був дуже простий. Побувши на кількох засіданнях, я помітив, що і порядок денний, і виступи учасників раз у раз нудотно повторюються. Начальник планового бюро, наприклад, дорікає завжди, що не виконують план, начальник постачання хвалиться, що є продукти, але ремствує, що бракує одягу й взуття, начальник технічного постачання неодмінно буде скаржитися на нестачу запчастин і т.д. Мені спало на думку запровадити деяку раціоналізацію, взявшись писати протоколи не під час засідань, а перед ними. Перша спроба виправдала себе цілком, і я став заготовляти по три-чотири протоколи завчасу, варіюючи лиш окремі слова та відповідно проставляючи дати, й ні разу не осікся.

Більше за ті довгі роки мені не доводилося згадувати про свою колишню літературну роботу. В тих незвичайних обставинах, серед які закинула мене химерна доля, часто й різко мінявся характер і зміст моєї роботи. Тут я ніби змагався з своїм покійним невдахоубатьком. Тільки він міняв роботу з веління своєї чудної вдачі, а ж - з примхи моєї долі. І все ж я не вважав себе за невдаху.

Не раз мені здавалося, що з літературою я покінчив назавжди. Я занадто стомлювався фізично й морально, щоб мати змогу перевтілюватися в персонажів ще не написаних творів, а згадувати

свої колись написані книжки було недоцільно й боляче. Та ось у березні 1953 року я зненацька відчув такий потяг до творчої роботи, якого не зазнавав, мабуть, з того часу, як перестав ходити в початківцях, марячи, мов сновиди, образами й характерами. Вільними від фізичної роботи годинами, а то й ночами, коштом відпочинку й сну, я припадав до клаптиків паперу, пишучи роман "За ширмою". Далеко від України, в хаті сільського шевця, де я квартирував, під стукіт шевського молотка й часом сварку та п'яну лайку майстра-кустаря та його замовців, я гарячково працював, не уявляючи навіть, чи залишилося щось у мене від колишніх літературних здібностей, чи я розгубив і рештки їх на тих "розпуттях велелюдних". Але працював, бо то був поклик зсередини мене. В процесі роботи я радісно констатував, що залишилася незаймана моя мова, яка довго вакувала без практичного застосування. Виходило, що, втративши в житті все, я зберіг найдорожчий свій скарб! Цього було досить, щоб не тільки не нарікати на свою долю, а й по справжньому відчути щастя...

У червні 1957 року закінчилася моя тривала одісея, і я щасливо повернувся до Києва й привіз свій роман, якого опрацьовував ще кілька років.

Хтось мудро сказав: те, що ти написав, уже не належить тобі. Не належить і мені все створене на довгій ниві життя й праці, незалежно від того, чи увійшло воно до цієї збірки вибраного, чи ні. Якби мені випало знову це все писати, я написав би тепер інакше. Але, як каже стара приказка, що написане пером, того не витягнеш волом. З моєї минулої творчості мені особисто найдорожчі ті твори, що зв'язані з пам'яттю про тих людей, яких уже нема серед живих. Оповідання "Останні два" мені дороге не стільки тим, що це мій перший твір українською мовою, як згадкою про редакцію журналу "Нова громада" та її працівників, котрі взяли до друку це оповідання не відомого тоді нікому початківця; оповідання "Просвітяни" привернуло увагу такого тонкого критика, як М. Зеров, що у річному огляді літератури за 1923 рік присвятив йому кілька теплих рядків; повість "Смерть" колись припала до вподоби наркомові освіти М.

Скрипнику, і він висловив авторові свою похвалу; роман "За ширмою" став мені за другий мандат у літературу.

Я не замислювався й не замислююся над питанням про своє місце в українській літературі: це справа критиків, літературознавців і читачів. За всіх часів і обставин мене бентежило й бентежить тільки одне: писати так, щоб у якійсь мірі мати підстави сказати своїй музі Шевченковими словами:

*Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.*

Бо в цьому, незалежно від діапазону й калібру письменницького хисту, є найбільша моральна й творча втіха кожного митця.

*Б. Антоненко-Давидович
1967*

**Твори Бориса Антоненка-Давидовича,
що вийшли окремими виданнями:**

В Україні:

- "Лицарі абсурду" (драма, 1924),
- "Запорошені силуети" (оповідання, повісті, нариси, 1925),
- "Тук-тук" (1926),
- "Смерть" (1928, 1929),
- "Справжній чоловік" (1929),
- "Шапа", "Крижані мережки", "Печатка", "Землею українською", "Синя волошка" (1930),
- "Люди й вугілля", "Крила Артема Летючого" (1932, 1959),
- "Паротяг Ч-273" (1933),
- "Збруч" (1959),
- "В сім'ї вольній, новій", "Золотий кораблик" (1960),
- "Слово матері" (1964),
- "За ширмою" (роман, 1963),
- "Про що і як" (збірка статей, 1962),
- "В літературі і коло літератури" (1964),
- "На довгій ниві" (1967),

- "Як ми говоримо" (1970),

- "Смерть", "Сибірські новели", "Завищені оцінки" (1989).

За кордоном: "Смерть" (Лондон, "Українська видавнича спілка", 1954), "Землею українською" (Філадельфія, "Київ", 1955), "За ширмою" (Мельборн, "Слово", 1972), "Як ми говоримо" (Балтимор, "Смолоскип", 1979; Нью-Йорк, "Науково-дослідне товариство української термінології", 1980), "Печатка" (Мельборн, "Ластівка", 1979), "Двісті листів Б. Антоненка-Давидовича" (Мельборн, "Ластівка" і "Слово", 1986).

Іншими мовами: російською - "Крылья Артема Летуна" (1963); польською - "Za parawanem" (1974); англійською - "Behind the Curtian" (1980), "Duel" (1986).

Твори.

Окремі видання

- Бібліографія творів Бориса Антоненко-Давидовича та критичних праць про нього // Бойко Л. З когорти одержимих: життя і творчість Бориса Антоненка-Давидовича в літературному процесі ХХ століття. – К., 2003. – С. 567 – 574

- Бойко, Л. Бібліографічний список творів Бориса Антоненка-Давидовича та праць про нього // Укр. мова та література. – 1999. – № 33 (верес.). – С. 6

- Збруч. Літ. репортаж. – К. : Рад. письменник, 1959. – 131 с.

- В сім'ї вольній, новій... : оповідання й нариси. – К. : Рад. письменник, 1960. – 105 с.

- За ширмою. Роман. – К. : Рад. письменник, 1963. – 261 с.

- На довгій ниві. Вибрані твори. – К. : Дніпро, 1967. – 456 с.

- Здалека й зблизька. Літературні силуети й критичні нариси. – К. : Рад письменник, 1969. – 303 с.

- Печатка / Передмова Д. Чуба. – Мельбурн (Австралія) : Ластівка, 1979. – 85 с.

- Смерть; Сибірські новели; Завищені оцінки : повісті, новели, оповідання. – К. : Рад. письменник, 1989. – 559 с.

- Як ми говоримо / уклад. Я. Б. Тимошенко. – К. : Либідь, 1991. – 256 с.
- Твори: у 2-х т. Т.1. Оповідання. Повісті. Літературний репортаж. – Т. 2. Роман.
- Сибірські новели. Повісті. Оповідання. – К. : Дніпро, 1991
- Слово матері : повісті й новели / упоряд. Б. Тимошенко. – К. : Веселка, 1993. – 415 с. – (Шкільна б-ка)
- Твори: в 2-х т. Т.1 Повісті та романи. Сибірські новели. – Т.2 Оповідання.
- Публіцистика. Спогади. Листування. – К. : Наук. думка, 1999
- На шляхах і роздоріжжях : спогади. Невідомі твори. – К. : Смолоскип, 1999. – 288 с.
- Прочитайте после моей смерти... / пер. с укр. языка Я. Голуб. – Львів : Каменяр, 2002. – 275 с., іл.
- Смерть; Сибірські новели; Завищені оцінки / вступ. Слово Л. Бойка. – К. : Вид-во гуманітарної літератури, 2005. – 559 с., портр. – (Б-ка Шевченківського комітету)

В книгах

- Смерть (уривки з повісті) // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. (У 3-х кн.). Кн. 2. – К. : Рось, 1994. – С. 268 – 283
- Сибірські новели // Література рідного краю : посібник-хрестоматія. Ч. 2. – Суми, 1999. – С. 80 – 104
- Смерть: повість // Лавріненко Ю. Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933 : поезія – проза – драма – есей. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2001. – С. 418 – 473
- Смерть: (уривки з повісті). – Протеже дяді Васі // Укр. слово : хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ ст. – кн. 2. – К., 2001. – С. 581 – 607
- До першоджерел!. – К., 2004. – С. 6–67. – (Серія «Українське розстріляне відродження»).

В періодиці

- Моя автобіографія [1958] // Україна. – 1989. – № 7. – С. 22

- Тюремні вірші // Дніпро. – 1989. – № 6. – С. 101–105
- «Як я дійшов до життя такого...» // Дніпро. – 1989. – № 6. – С. 106 – 114
- Січ-мати. Трилогія // Дніпро. – 1997. – № 9 – 10. – С. 4–8219
- На шляхах і роздоріжжях. Спогади // Київ. – 2000. – № 1-2. – С. 58–98; № 3-4 – С. 5–42
- Удосвіта : спогади з дитячих літ // Дніпро. – 2000. – № 1-2. – С. 9-43; №3-4. – С. 5-42
- Мертві не воскресають: новела // Дніпро. – 2000. - № 5-6. – С. 37 – 57

Про Б. Д. Антоненка-Давидовича

- Про присудження Державних премій України імені Т. Шевченка 1992 року : постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 1992 р. // Літ. Україна. – 1992. – 5 берез. – С. 1

Антоненку-Давидовичу Б. Д. (посмертно) – за збірку художньої прози «Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки».

Окремі видання

- Хахуля, О. Б. Антоненко-Давидович в пазурах чекістів. Видавництво «Ластівка». Мельбурн, 1987.
- Багаття: Борис Антоненко-Давидович очима сучасників. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 1999. – 512 с.
- Бойко, Л. З когорти одержимих: Життя і творчість Бориса Антоненка-Давидовича в літературному процесі ХХ століття. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 584 с.

В книгах

- Бойко, Л. Борис Антоненко-Давидович // З порога смерті: письменники України – жертви сталінських репресій. – К. : Рад. письменник, 1991. – Вип. 1. – С. 44 – 47
- Антологія літератури Сумщини. – Суми : Слобожанщина, 1995. – С. 72 – 83
- Гроно нездоланих співців: літературні портрети українських письменників ХХ ст., твори яких увійшли до оновлених шкільних програм : навч. посібник для вчителів та учнів ст. кл. серед. шк. / упоряд. В. І. Кузьменко. – К. : Укр. письменник, 1997. – С. 172 – 180

- Костюк, Г. ... Що вгору йде... // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. (у трьох книгах). Кн. 2. – К. : Рось, 1994. – С. 257 – 268

- Садівничий, В. Література – то правда : до 105-річчя від дня народження Б. Д. Антоненка-Давидовича // Земляки : альманах Сумського земляцтва в Києві. Вип.1. 2003 – 2004 роки. – Суми : Собор, 2004. – С. 43 – 47

- Історія української літератури ХХ ст. : У 2-х кн. Кн.1. Перша половина ХХ ст. : підручник. – К., 1998. – С. 327- 331

- Захарова, В.А. Формування моральних якостей учнів у процесі вивчення життєвого шляху Бориса Антоненка-Давидовича // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Суми, 1999. – С. 271 – 278

- Провідники духовності в Україні. – К., 2003. – С.165 – 166

- Бойко, Л. Лицар правди і добра // Антоненко-Давидович Б. Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки — К. : Видавництво гуманітарної літератури, 2005. — С. 5-38.

- Безкомпромісність дисидента // Корнющенко І. Відлуння : оповідки та етюди з життя письменників-уродженців Сумщини і тих, хто працював або бував у цьому краї. – Суми, 2006. – С. 110 – 111

- "Підуть і правнуки...": Спогади про Б.Антоненка-Давидовича// Світличний І., Світлична Н. Із живучого племені Дон Кіхотів.- К.: Грамота, 2008, с.535-553

В періодиці

- Подолинний, А. Вінницька справа Бориса Антоненка-Давидовича // Дніпро. – 1998. – № 3 – 4. – С. 128 – 130

- Качуровський, І. Від «Смерті» – в безсмертя // Березіль. – 1998. – № 3 – 4. – С. 161 – 170

- Тимошенко, Б. У полум'ї : повість-спогад // Київ. – 1998. – № 5 – 6. – С. 31 – 65

- Бойко, Л. З когорти одержимих // Укр. мова та літ. – 1999. – № 33 (верес.). – С. 1 – 5

- Когут, О. Учитель «шестидесятників» // Киев. ведомости. – 1999. – 6 нояб. – С. 2

- Сверстюк, Є. Він проніс через ХХ століття Шевченківський дух // Літ. Україна. – 1999. – 18 листоп. – С.2

- Білоцерківська, Г. Скарбник рідного слова: До 100-річчя від дня народження Б. Д. Антоненка-Давидовича // Вісті Роменщини. – 1999. – 6 жовтня

- Тимошенко, Б. Все почалося з вогника у пітьмі // Дніпро. – 2000. – № 1–2. – С.820

- Кулиняк, Д. Подвиг його життя // Молодь України. – 2004. – 6 серп. – С. 2

- Хвостенко, Г. Антоненко-Давидович: 70 видатних земляків // Сумщина. – 2007. – 3 лютого

- Сіренко, В. Честь письменника: згадується про Б. Антоненка-Давидовича // Літературна Україна. – 2008. - №23. – С.1

- Пашко, А. Борисові Антоненко-Давидовичу: Вірш // Літературна Україна. – 2008. - №44. – С.13

Про творчість

Б. Антоненка-Давидовича

- Кимак, Л. Сила духовного протистояння // Слово і час. – 1994. – № 8. – С. 28 – 31

- Дмитрієнко, М. Слово про рідну мову... // Укр. слово. – 1994. – 11 серп. – С. 14

Про книгу «Як ми говоримо».

- Кимак, Л. Антигерой «Сибірських новел» // Березіль. – 1994. - № 9-10. – С. 169 – 175

- Жила, С. «Він їх писав, як дихав...» : (аналіз «Сибірських новел» Б. Антоненка-Давидовича) // Дивослово. – 1998. – № 7. – С. 37 – 39

- Качуровський, І. Про Антоненка-Давидовича та його творчість // Визвольний шлях. – 1998. – Кн. 11. – С. 1175 – 1483

- Хоменко, Г. «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича: неявний смисл тексту // Слово і час. – 1999. – № 2. – С.37 – 41

- Бойко, Л. «Знищено без жалю вражою рукою...» // Слово і час. – 1999. – № 8. – С. 51 – 55

Про долю роману «Січ-мати».

- Тимошенко, Б. З роздоріжжя на битий шлях // Київ. – 1999. – № 9-10. – С. 18 – 27

Про літературну спадщину Б. Антоненка-Давидовича, її сумну долю та знахідку спогадів «На шляхах та роздоріжжях».

- Яценко, Т. Вірність материнському заповіту : (вивчення повісті Б.Антоненка-Давидовича «Слово матері» у 8 класі) // Дивослово. – 1999. – № 11. – С. 38 – 41

- Жила, С. Вивчення роману Бориса Антоненка-Давидовича «За ширмою» // Дивослово. – 2000. – № 4. – С. 44–50

- Шептицька, Т. Проблема малоросійства у творчості Бориса Антоненка-Давидовича // Визвольний шлях. – 2004. – Кн. 8 (677). – серп. – С. 56 -64

- Пашко, А. Життя величне і страждення: Б. Д. Антоненко-Давидович // Літературна Україна. – 2008. - №36. – С. 1

- Те, що ти написав уже не належить тобі: Б. Д. Антоненко-Давидович // Шкільна бібліотека. - 2009. - №7.- С. 7-8

- Надія на збережений спадок: розмова з дочкою Б. Антоненка-Давидовича // Літературна Україна. - №9. – С. 1

- Нестерчук, Д. Два покоління : Борис Антоненко-Давидович і шістдесятники // Літературна Україна. – 2012.- 12 квітня. - С.14.

Вшанування пам'яті Б. Антоненка-Давидовича

- Він мріяв про вільну державу // Літ. Україна. – 1994. – 18 серп. – С. 1

Стаття присвячена 95-річчю від дня народження Б. Антоненка-Давидовича. З цієї

нагоди на будинку, де він жив і працював, встановлена меморіальна дошка.

- Ковальчук, Н. Щоб пам'ять не розвіялась в світах : репортаж // Прапор перемоги. – 1994. – 12 жовт. – С. 3

- Відкриття меморіальної дошки на будинку охтирської гімназії, присвяченій її вихованцю-письменнику Б. Антоненку-Давидовичу.

- Не клацає більше машинка. Тепер вона – музейний експонат // Голос України. – 1994. – 15 жовт. – С. 11
- Про відкриття в Охтирці меморіального музею Б. Антоненка-Давидовича.
- Лицареві духу і справедливості // Сумщина. – 1999. – 24 верес. – С. 4
- Про відзначення на Сумщині 100-річчя Б. Антоненка-Давидовича. Приїзд Ю. Мушкетика, О. Ющенко, О. Шугая, доньки Б. Антоненка-Давидовича – Ярини Голуб.
- Слюсар, А. Кросворд «Творчість Б. Антоненка-Давидовича» // Укр. мова та літ. – 1999. – № 33 (верес.). – С.6.

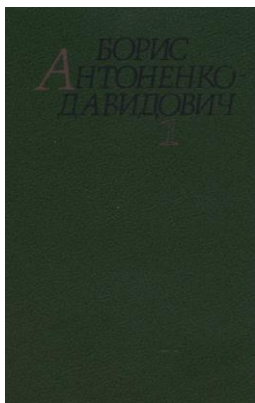
Надгробок на Лісовому цвинтарі у Києві

У 2000 році постановою Кабінету Міністрів України №558 від 27.03.2000 «Про присвоєння імен закладам освіти та культури Житомирської, Львівської, Сумської, Черкаської, Чернігівської областей» центральні міській бібліотеці міста Ромни було присвоєно ім'я Бориса Антоненка-Давидовича.

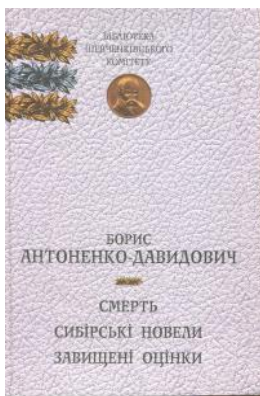
Іменем Бориса Антоненка-Давидовича названо вулицю на житловому масиві Сихів у місті Львів.

У 2010 році режисер Ірина Шатохіна зняла документальний фільм «Версія 2: вижити» про життєвій і творчий шлях Б. Антоненка-Давидовича.

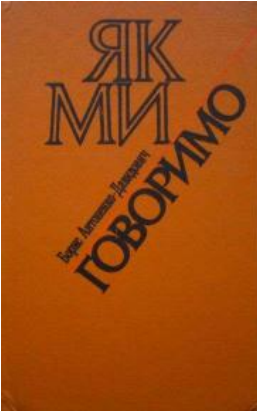
Бібліографічний огляд літератури «Борець за культуру української мови»

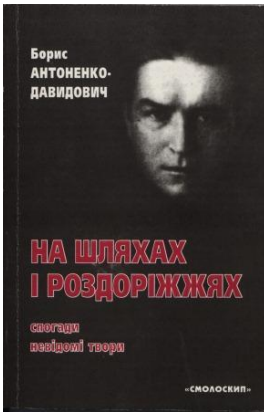
Творчість українського радянського письменника (1899—1984) — великого майстра психологічної прози — мало відома сучасному читачеві. Перші його твори побачили світ 1924 року, а з 1935-го, від початку масових репресій, літературна праця художника обірвалася більш як на два десятиліття. До першої книги творів у двох томах увійшли оповідання різних років, повісті «Смерть», «Печатка», «Тук-тук», «Справжній чоловік», написані у 20-х роках, та повісті «Семей Іванович Пальоха» (1931—1965) й «Слово матері» (1960). Значний інтерес становить літературний репортаж «Землею українською» — враження письменника від подорожей по Україні в 20—30-х роках.

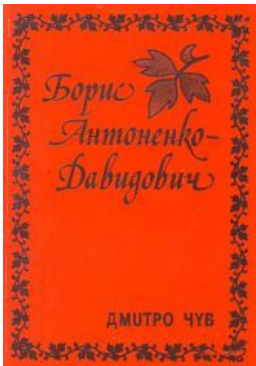
У збірці художньої прози українського письменника, раніше замовчуваного і який лише по смерттю став лауреатом Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, але по праву може вважатися класиком української літератури, ідеться здебільшого про події і долі сумні, драматичні, а то й трагічні. Адже життя він «вивчав» у сталінських таборах, у яких пробував майже 20 років. Однак із щонайважчих випробувань письменник виніс глибоко вистраждану, а не сліпу віру в незнищенність людської доброти, в торжество справедливості, правди.

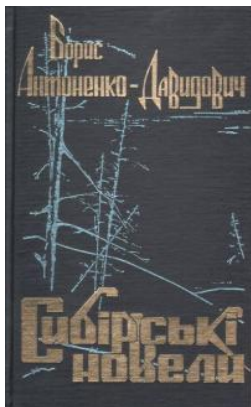
Книгу адресовано тим, хто дбає про культуру мови й прагне запобігти помилковому слововживанню, перебороти лексичну розбіжність у визначенні однакових понять, уникнути невластивих українській мовній традиції зворотів і висловів. У пошуках найкращого мовного еквівалента автор звертається до прикладів з класичної й сучасної літератури, фольклору й живого народного мовлення, розмірковує про багатющу скарбницю мовної спадщини українського народу. Книга призначена для мовознавців, викладачів, студентів, журналістів.

У спогадах видатного майстра слова, лауреата Шевченківської премії Бориса Антоненка-Давидовича «На шляхах і роздоріжжях» йдеться про революційні й національно-визвольні змагання 1917-1919 років в Україні та збройну боротьбу за Українську Народну Республіку, активним учасником якої був майбутній письменник. Спогади та невідомі твори, які склали цю книжку, вважалися навіки втраченими. Але вони, мов загадковий фенікс, воскресли із небуття...

Це ще одна розвідка про нашого земляка, відомого українського письменника Дмитра Антоненка-Давидовича (1899-1984), що належить перу літературознавця Дмитра Нитченка (псевдонім - Дмитро Чуб) (1905-1999).

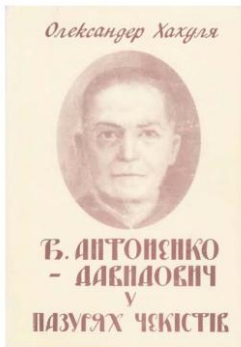
«Сибірські новели» Бориса Антоненка-Давидовича — визначне явище в мистецькому житті України. Це правда про стероризовані у XX столітті український та інші народи, реалістичне і драматичне відтворення їхнього життя, філософське осмислення причин тих численних конфліктів і жорстокостей, які становили суть радянської тоталітарної держави. Цю збірку митець починав творити в часи «застою», коли не можна було її видрукувати, бо ще не розвіявся міф про «щасливе майбутнє», а матеріал збирався в «захальний» зшиток під час «Сибірської одісеї» письменника, де він по таборах ГУЛАГу і Бамлагу упродовж майже чверті століття проходив усі кола табірної пекла.

До збірки увійшли два твори Б.Д.Антоненка-Давидовича — повість «Смерть» та збірка оповідань «Сибірські новели». Центральний персонаж повісті «Смерть» — український інтелігент Кость Горобенко. Колишній прибічник Петлюри, він був членом різних українських організацій. Але потім зрікся свого коріння і вступив до лав більшовицької партії. Та і серед більшовиків Горобенко чуває себе чужим... «Сибірські новели» — це низка неповторних людських долі і характерів, яким з того чи іншого боку довелося пройти через криваву машину ГУЛАГу. Ці характери і долі — більш ніж реалістичні, тому що вони — свідчення письменника, який дивом вижив у страшному пеклі...

Творчість Бориса Антоненка-Давидовича належить до найяскравіших зразків української неореалістичної прози ХХ століття. Громадянський подвиг письменника, нескореність і глибока віра у велике майбуття України знайшли втілення в його безкомпромісному слові. Твори Б. Антоненка-Давидовича навчають вічних ідеалів — любові до матері Батьківщини, рідної мови, високій моральності та нескореності злу. Для учнів, учителів і шанувальників рідного слова.

Спогади про нашого земляка Бориса Антоненка-Давидовича, які належать перу Олександра Хахулі. О. Хахуля був низку років поряд з Антоненком-Давидовичем у таборах ГУЛАГУ.

До збірки увійшли кращі оповідання відомого українського письменника Бориса Антоненка-Давидовича. Письменник яскраво, по-своєму бачить світ, передає такі відтінки людських переживань, які може вловити лише око художника. В оповіданні «Крила Артема Летючого» письменник описує надзвичайно цікаву бувальщину про те, як простий селянин Артем на світанку авіації б'ється над здійсненням сміливої дерзновенної мрії — злетіти в небо. Розумний, допитливий,

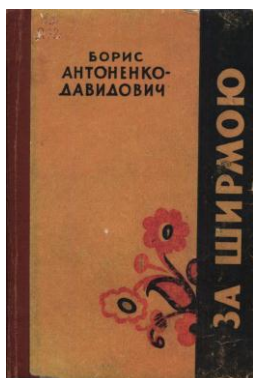
він майструє крила оригінальної конструкції і таки злітає в небо, заплативши життям за свою перемогу. В оповіданні «Крижані мережки» автор з глибоким ліризмом розкриває пробудження революційної свідомості у хлопчика з глухої залізничної станції. Написані барвистою і поетичною мовою, твори Антоненка-Давидовича мають багато живих і дотепних сцен, сповнених невідомого іскристого гумору.

Невелика повість «Печатка» концентрує увагу читача на подіях української революції за доби Центральної Ради й Генерального Секретаріату. Динамічна оповідь, з багатьма гумористичними

ситуаціями й драматичними сюжетними колізіями, має ще й ту вартість, що в ній автор, чи не єдиний у радянській літературі того часу, сміливо показав, що за ідею вільної України та за її революційний парламент Центральну Раду боролася не тільки інтелігенція, не тільки селянство, але й свідоме робітництво. Навіть більше, зображуючи двох головних героїв повісти — молодого студента Федоренка й робітника Андрія Осадчого, автор образними засобами стверджує, що інтелігенція (студент) грала допоміжну, інколи боязливу, кумедну чи

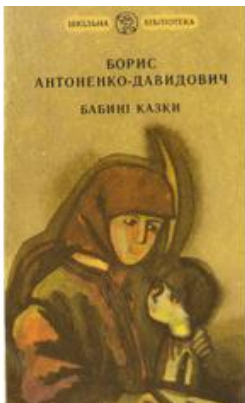
розгублену роль, а основну, сміливу, ідейно наступальну, а в трудних ситуаціях — відважну й розумну дію вело робітництво (Осадчий).

Глибоко психологічний роман Б. Антоненка-Давидовича «За ширмою» порушує давню проблему, що хвилювала і хвилюватиме не одне покоління людей,— тему батьків і дітей. Автор показує безмежну материнську любов і трагедію сина, який надто пізно зрозумів, яке велике і святе слово «мати». Внаслідок черстоного й

байдужого ставлення молодого лікаря Олександра Постоловського до своєї рідної неньки гине стара людина, що породила його на світ і виховала.

Твір «За ширмою» нагадує молодому поколінню про його обов'язки до своїх батьків, виховує любов до свого народу, до рідного слова.

В книгу входять оповідання та новели письменника.

У спогадах видатного майстра слова, лауреата Шевченківської премії Бориса Антоненко-Давидовича "На шляхах і роздоріжжях" ідеться про революційні і національно-визвольні змагання 1917-1919 років в Україні, та збройну боротьбу за Українську Народну Республіку, активним учасником якої був майбутній письменник. Спогади та невідомі твори, які склали цю книжку, вважалися навіки

втраченими, але вони як загадковий фенікс воскресли із небуття.